

Úvod

Jan Masaryk říkával, že kdykoliv spatří Udržala, zjeví se mu praotec Čech. Vídal jej relativně často, protože u Masaryků „zdomácněl“. Nejdříve jako ministr národní obrany, potom jako předseda vlády ČSR. Jakým byl však František Udržal politikem, co a kolik dobrého vykonal pro veřejnost? Proč je dnes pozapomenutou postavou, byť za první Československé republiky patřil ke klíčovým osobnostem? Jak to že máme v oblibě masarykovskou republiku, ale ministerský předseda se neudržel v paměti národa? Čím si vysvětlit, že sedlák z úrodného kraje pod Kunětickou horou, kde platil za vzorného hospodáře, zůstává stranou zájmu historiků, politologů či sociologů?

Příčin je více: nacistická okupace, která nenáviděla demokratickou republiku, v níž agrárníci byli hlavním státotvorným seskupením. Vláda Národní fronty, která zlikvidovala agrární stranu pro smyšlenou kolaboraci, aby získala její majetek a voliče. Komunistické Československo, jež důsledně dbalo na to, aby agrárikům zůstal cejch zrádců a kolaborantů. Komunistům se to skutečně podařilo, jakkoliv je to účelový a nespravedlivý soud. Za čtyři desetiletí se jim podařilo agráriky a jejich tradice „vymazat“ z širšího obecného povědomí české společnosti.

Muže statné postavy, jehož tvář zdobil mohutný knír, nacházíme na četných dobových fotografiích, mnohdy po boku prezidenta Tomáše G. Masaryka. Setkávali se, jeden druhého si vážil a respektoval. Na rozdíl od Antonína Švehly, mistra kompromisu a zákulisních jednání, neopomíjel veřejnou prezentaci, publikoval a pronášel veřejné projevy. Nestačilo to na zlé totalitní časy. Nepomohlo ani to, že zemřel včas a nestačil „zradit“.

My dnes už žijeme v jiné době, v mnoha ohledech tak odlišné, ale opět demokratické. Přemýšlet o českých dějinách, aspoň někdy a trochu, by měl ale každý z nás. Člověk nemůže žít bez minulosti, ať už si o ní myslí, co chce. Vlácí ji s sebou, i když si to mnohdy ani neuvědomuje. Každý se potřebuje o něco opřít, co dodá sílu a víru, co ho povzbudí ve smysluplném počínání. Ztráta historické paměti je vůbec to nejhorší, co může národ potkat. Protože potom mu zbývá jen věčný začátek.

Je dobré vědět, čím naši předci museli projít, vědět, z čeho o rostlo a znát souvislosti. Pro většinu Čechů je první republika oním „ztraceným rájem“, kdy jsme měli ideály, byli úspěšní a respektovaní ve světě. Zdělala mnohé problémy a rysy monarchie, i když se vůči ní kriticky vymezovala. Po období nacismu a komunismu ji stále stavíme výše, než ve skutečnosti byla. Nepřikrášlený obraz doby se proto pokusíme připomenout v naší kolektivní monografii.

Tři půlstoletí, jež letos uplynuly od narození sedláka a politika Františka Udržala, prověřily hodnoty, jimž sloužil a věřil. Přesvědčený demokrat sloužil věrně státu, vytrvale a poctivě. Nesporně patřil k mužům, kteří se „zasloužili o stát“, nikoliv jen

o vlastní grunt, rodnou obec, Pardubicko a východní Čechy. Demokracii viděl jako loajální spolupráci a vzájemné doplňování se všech státoporných stran. Bojoval proti korupci, demagogii a partajničení. Domníváme se, že nejen proto má smysl se k jeho jménu vracet. Zabývat se jeho životním údělem, připomenout triumfy a prohry, odvahu i „šrámy“, které utržil. Přemýšlet nad jeho skutky, rozhodnutími, ději, které mohl a které naopak nemohl ovlivnit.

Svět, z něhož František Udržal odcházel, byl ještě neklidnější a nebezpečnější než ten za jeho časů. Byl to svět spěchající do války, kam byl nezadržitelně hnán Hitlerem, také pro Čechy svět tragédií, křivd a nesvobody. Posud'te sami, milí čtenáři, jestli patří k mužům, na něž bychom měli navazovat a o něž bychom se měli opřít v našich relativně klidných časech.

Jaroslav Rokoský

Velká válka, ČSR a Pardubicko

TOMÁŠ JIRÁNEK

Na začátku první světové války bylo Františku Udržalovi více než 48 let a řadil se mezi uznávané politiky. Dokázal získávat přízeň voličů ve více rovinách, které sice mohly působit i jednotlivě každá sama o sobě, ale vzájemně se vhodně doplňovaly a posilovaly postavení příslušného činitele. Udržal předně uměl veřejně vystupovat a působit na lidi, a to opět v různých ohledech. Od mládí byl schopným řečníkem, měl nepřehlédnutelnou urostlou postavu a pohlednou tvář. Ačkoliv značnou část svého času trávil ve vídeňské poslanecké sněmovně nebo v pražském zemském sněmu, věděl, co zajímá lidi z jeho voličského okruhu, tedy z venkova, a dokázal za to v zastupitelských sborech bojovat. A protože v dané době Čechy nezajímaly jen jejich stavovskovsky vymezené zájmy, ale čím dál více také otázky zrovnoprávnění jejich národa v rámci habsburské monarchie, uměl na sebe Udržal upozornit i v tomto smyslu. Ovládal velmi dobře němčinu, nedělalo mu tedy potíže tvrdě hájit české zájmy v přímé diskusi s německy mluvícími kolegy, a nejen to. Několikrát je v souvislosti s jejich nelichotivými výroky vůči Čechům vyzval na souboj a donutil je odvolat. Takto před ním ustoupil i jeden z nejradikálnějších pangermánů Karl Hermann Wolf, po kterém mimochodem byl v roce 1898 pokřtěn později velmi nechvalně známý Karl Hermann Frank.

Současně je třeba zdůraznit, že s Udržalem v dané době nebyly spojovány žádné skandály, nebyl považován za – v jakémkoliv smyslu – výstředního či těžko pochopitelného nebo nepřijatelného, za směšnou figurku či člověka, který politiku dělá jen pro peníze, ze ctižádostivosti, či za někoho, kdo ji dělat neumí a měl by se jí vzdát. V takovém případě by totiž cokoliv z toho bylo využito jeho politickými protivníky a náležitě rozmazáno, neunikl by také pozornosti těch žurnalistů, již si často vybírali politiky nebo celé strany jako témata různých literárních útvarů uveřejňovaných zejména v zábavném tisku. Za příklad zde můžeme uvést Jaroslava Haška, který v posledních letech před válkou pro čtrnáctideník *Karikatury* připravoval – ovšem většinou nepodepsané nebo pod pseudonymy – medailonky známých politických osobností, kterým taková četba jistě nedělala radost. Hašek psal například o Herbenovi, Soukupovi, Hajnovi, Drtinovi, Kotlářovi, Grošovi, Chalupném, Kramářovi a jiných,¹ věnoval pozornost i celým politickým stranám, většinou ve spojení

¹ Viz např. *Z činnosti sociálně demokratických poslanců Folbra, Kličky, Biňovce, Remeše a Jaroše na říšské radě, v kuloárech i mimo parlament*, in: *Karikatury*, malé vyd. r. I, 1909, č. 4; *Kde bere poslanec Klofáč peníze? (Fejeton, který napsán byl pro Právo lidu)*, in: *Karikatury*, malé vyd. r. I, 1909, č. 4; *Ministři dr. Žáček a dr. Bráf*, in: *Karikatury*, velké vyd. r. II, 1909–1910, č. 5 a jiné. Byla vytvořena dokonce zvláštní rubrika Galerie Karikatur.

s nějakou určitou událostí² nebo charakteristikou, již si veřejnost s danou stranou spojovala, třeba u „křesťanských sociálů“ se jednalo o různá předvolební kázání katolických kněží. Agrární strana se na začátku 20. století stala nejsilnější českou stranou, měřeno podle počtu poslaneckých mandátů. Nemohla tedy uniknout pozornosti Jaroslava Haška, který se tématu s chutí chopil a náležitě barvitě je rozpracoval. V různých povídkách načrtl, jak se podle jeho názoru běžně vyvíjel život a politická kariéra členů agrární strany: „[...] Když mně bylo šest let, vážil jsem čtyřicet kilogramů. Tenkrát mě vystavovali na okresní hospodářské výstavě v Nymburce. [...] Již můj otec získal si v celém okrese dobré jméno tím, že kdysi se mu narodilo kůzle s třemi hlavami. Byl také zvolen obecním starostou krátce po onom velkolepém porodu. [...]“³ „Agrárník Koloděj byl velice inteligentní člověk. Předně věděl, že dvakrát dvě jsou čtyři a že každý ostatní člověk, který není agrárník, je lump a lotr. Pak znal význam volů pro agrární stranu a snažil se velice, aby pro agrárníky byli opatřováni na okrese jen čistokrevní volové. [...] když vypěstoval pekingského housera ve váze 18 kg, byl zvolen zemským poslancem [...]“⁴ Útoky to byly zcela ve stylu Jaroslava Haška dosti přímé a tím, že v textech o agrárnících nejmenoval nikoho určitého jako v jiných politických črtách, ale hrdinům dal smyšlená jména, autor své znevažující soudy vlastně zobecňoval – pro politika agrární strany nebylo důležité vzdělání, nadání či širší rozhled, ale jednoznačně a téměř výhradně hospodářské úspěchy. Kdo ví, jak by to dopadlo, kdybychom v tomto směru vypracovali statistiku, nicméně jedno je nesporné: na Františka Udržala se tak pohlížet nedalo. Vzdělání sice získal jen středoškolské, ale inteligenci a vlohy pro veřejné působení nepostrádal a vlastnímu hospodářství se tolik nevěnoval, i když vlastnil statek v Dolní Rovni, kde žila jeho manželka s dětmi. Dával přednost životu ve velkých městech, kde sídlily zastupitelské sbory, na jejichž půdě působil, tedy Vídni a Praze. Proto na něj zřejmě Hašek „nevztáhl své pero“, neměl by se čeho chytit.

Jaké tedy bylo Udržalovo postavení těsně před válkou? Od roku 1912 byl místopředsedou agrární strany, kromě toho se účastnil jednání rakousko-uherských delegací, byl místopředsedou Slovanské jednoty v říšské radě, pracoval ve výboru připravujícím založení Agrární banky, v parlamentech o sobě dával často vědět při debatách na různá témata, a tak je možno prohlásit, že byl známou osobností, patřil k čelným českým politikům a zůstával bez poskvrny.

Pak začala válka. Na konci července 1914 byla uzavřena říšská rada, a protože český zemský sněm se nescházel již od června předcházejícího roku, ztratil Udržal spolu s ostatními politiky své dosavadní pole působnosti. Došlo k omezení občanských práv, ty, kteří to nechtěli vzít na vědomí či proti tomu přímo vystupovali, čekalo věznění, přišly i první popravy. Válka sice přinesla nové podněty do českého politického myšlení, ale to se – stejně jako dříve – neubíralo jedním směrem. František Udržal prozatím zůstával konzervativním, nepřidal se k radikálním postojům, naopak počítal i nadále s existencí Rakouska-Uherska, i když věřil v jeho reformu. Taková byla v dané době politika celé české agrární strany,⁵ a vlastně i většiny ostatních. Tím

² Viz např. *Mladočeské volby na Malé Straně*, in: Karikatury, malé vyd. r. I, 1909, č. 15.

³ *Agrární idylla*, in: Kopřivy, r. IV, 1912, č. 11.

⁴ *Hascí přístroj agrárníka Koloděje*, in: Karikatury, r. IV, 1912, č. 3.

⁵ Podrobněji viz M. CHARBUSKÝ, *František Udržal 1866–1938*, s. 49n.

„domácí“ čeští politikové ztěžovali práci zahraničního odboje, jehož představitelé by pro svoji činnost přivítali jiné argumenty.

Udržal a další se nacházeli v obtížném postavení. Na jedné straně jejich myšlení podléhalo určité setrvačnosti, spojené s dlouholetým zařazením českých zemí do rámce habsburské monarchie, současně ale byli k daným postojům nuceni okolnostmi a opatrností. Uvědomovali si sílící tlak rakouských Němců na změnu uspořádání monarchie a zvláště českých zemí, nevěděli, co čeká jejich kolegy Kramáře, Klofáče, Rašína a další, zatčené a souzené pro vlastizradu. V každém případě ti, kteří zůstali na svobodě, průběžně sledovali poměry ve státě i v rámci širší střední Evropy a vyhodnocovali možnosti dalšího vývoje.

František Udržal díky svým stykům podnikl v květnu a červnu 1916 cestu do Berlína, aby na vlastní oči prozkoumal tamní poměry. Po válce o tom napsal zajímavou zprávu, která si zaslouží větší pozornost a delší citaci: „[...] *Na jaře 1916 docházely z Berlína do Prahy časté zprávy, které budily v českých duších dobré naděje. Tak mluvilo se již v dubnu mnoho o nepokojích a pouličních bouřích z hladu, o revoltech, které vznikaly v Berlíně a zachvacovaly i jiná průmyslová střediska. ‚Očiti svědkové‘ vracející se z Německa vyprávěli o demolovaných továrnách, vypálených palácích i celých zničených čtvrtích sídla Vilémova. Nescházely nám sice i strážlivější informace z domácnosti našich sousedů, než chtěli jsme mít vlastní dojmy, a tu, po úradě s nynějším ministrem vnitra,⁶ rozhodl jsem se pro ‚studijní cestu‘ Německem. Průvodní listiny obdržel jsem na doporučení vídeňské vlády dosti rychle. Jako důvod cesty uvedl jsem nutnost porady s Friedrichem Naumannem, známým autorem ‚Střední Evropy‘. Sám německý vyslanec ve Vídni Tschirski, jakmile jsem mu sdělil, že chci dle návrhu Naumannova budovati střední Evropu, opatřil mne co nejochotněji zvláštním doporučením, ve kterém úřadům – jmenovitě kruhům vojenským – doporučoval, ba nařizoval, aby mně všude vyšli ochotně vstříc. Do Berlína přijel jsem v květnu, bezprostředně po zatčení Liebknechta.⁷ Ku nemalé své radosti četl jsem již cestou v berlínském Tagblattu, že Naumann odjíždí na delší cestu a že se vrátí teprve počátkem června. Užil jsem nadutého Prušáka za jeho návštěv v Praze a ve Vídni více než dosti, i bylo pro mne opravdu vykoupením, že mne náhoda zbavila společnosti z míry odporné. V říšském sněmu, který právě projednával předlohu o noční práci žen a dětí, mluvil jsem s řadou předních německých politiků, z nichž mnozí vyslovovali své podivení nad tím, že z rakouských politiků, kromě Maďarů, nikdo posud do Berlína nepřijel. Baron Rechenberger, bývalý generální guvernér německé Afriky,⁸ líčil mně výmluvně všechny světlé stránky ‚Střední Evropy‘ a představil mně odrodilého potomka starého českého rodu hraběte Pražanu,⁹ který se chlubil, že jeho nejvýznamnější statek je v ‚Deutschböhmen‘. Oba páni mne*

⁶ Udržalův stranický šéf Antonín Švehla, který byl ministrem vnitra v prvních třech československých vládách. Vzhledem k pozdější zmínce o Štefánikově smrti lze vymezit napsání Udržalovy zprávy létem 1919 a zářím 1920. Pozn. T. J.

⁷ Karl Liebknecht (1871–1919), představitel levicového křídla v německé sociální demokracii a pozdější zakladatel Komunistické strany Německa. Pozn. T. J.

⁸ Přesněji Georg Albrecht Julius Heinrich Friedrich Carl Ferdinand Maria Freiherr von Rechenberg (1861–1935), německý konzulární úředník, generální konzul ve Varšavě, později guvernér Německé Východní Afriky a poslanec říšského sněmu. Pozn. T. J.

⁹ Pan hrabě Pražana jistě netušil, že jeho nejkrásnější statek bude po válce majetkem Československé republiky. Pozn. F. U.

ujišťovali, že po válce budeme k matce Germánii pevně připoutáni, na čemž lze právě tak málo měniti jako na skutečnosti, že všechny naše vody tekou do Němec. S nynějším finančním ministrem Erzbergrem¹⁰ konferoval jsem v ministerstvu války i v jeho soukromém bytě. O pacifismu, kterému tento vychytralý politik podlehl teprve po zasáhnutí Ameriky do války, nebylo u něho v květnu r. 1916 ovšem ještě ani stopy. Ano, zrovna Erzberger řekl mně s příkrostití vpravdě prušáckou, že po válce musíme míti jednotnou výzbroj, společný zbrojní průmysl a jeden gen.[erální] štáb. Na další cestě po stopách Naumannových do Hanovru, Hamburku, Brem a Vratislavi bylo mou hlavní starostí, abych jen nepřijel do některého místa dříve, nežli jej tvůrce střed.[ní] Evropy opustil, a to se mně šťastně vždy podařilo. Za zmínku stojí snad ještě rozmluva s místopředsedou pruského sněmu tajným radou Porschem. Jmenovaného vůdce německých katolíků navštívil jsem ve Vratislavi. Vyprávěl mně, že nové vojenské přípravy Ruska činí vedoucím německým kruhům těžké starosti a že se v nejbližších dnech na rakouské frontě čeká velký ruský nápor. Současně se ale utěšoval připomenutím, že ruské nedostatky proviantní i muniční zlomí záhy i sebe odborněji a důrazněji vedený útok. Dále jsem se dozvěděl, že bezprostřední příčinou světové války byly Kramářovy pikle na Balkáně. Abych v tomto tonu o Kramářovi dlouho mluvit nemusel, slibil jsem, že po válce budu v Čechách podporovat katolické hnutí, a poroučel jsem se nejen p. Porschemu, ale i celé říši ‚bohabojnosti a dobrých mravů‘, neboť účel mé cesty – projetí Německo všemi směry – byl úplně dosažen.

Na jaře r. 1916 bořilo se Německo jen v naší fantasii, ale ve skutečnosti vládl tam ještě klid a pruský pořádek. Státní stroj dýchal sice těžce, ale veškerou práci vykonával bezvadně. Ze styků s německým lidem i z rozhovorů s německými politiky, i když se všichni očividně snažili pravou náladu zatajiti, odnesl jsem si z Německa o celkové situaci dojem dosti jasný. V zasvěcených kruzích neměli již tehdy čisté svědomí a báli se špatných konců. Ale vzdor všem těžkým starostem činili seč byli, aby víra v konečné vítězství Německa zůstala v lidu neotřesená, a to dařilo se jim r. 1916 ještě velmi dobře. Německý lid sice již citelně hladověl, než věřil pevně ve vítězství „tatička“ Hindenburga. O demolovaných továrnách a vypálených palácích nebylo nikde ani stopy, a i zatknutí Liebknechta provedeno bylo na ulici, bez nejmenšího porušení klidu.

Po zjištění těchto fakt vracel jsem se do Čech v náladě stísněné, jsa jist, že musíme se ještě vyzbrojiti velkou dávkou trpělivosti. [...]¹¹

Citovaná zpráva jednak přináší zajímavé údaje o tehdejších smýšlení českých i německých politických osobností, jednak dokazuje, že František Udržal nebyl nějakým prostým agrárním politikem, jaké vykreslil ve svých povídkách Jaroslav Hašek, nebyl regionálně omezeným člověkem, ale mužem, který byl schopen plnit důležité diplomatické poslání a z poznatků vyvodit závěry. Ty, které přinesla jeho cesta, vedly k poznání, že hrozba vytvoření německé „Mitteleuropy“ se tehdy zdála být velmi silnou. Spolu s dalšími okolnostmi to vše působilo na české politiky tak, že většina z nich se začala pomalu odpoutávat od Rakouska-Uherska a myšlenkově

¹⁰ Matthias Erzberger (1875–1921), německý politik křesťanské strany Centrum, v listopadu 1918 podepsal za Německo příměří v Compiègne. Pozn. T. J.

¹¹ Archiv Národního muzea, fond Žikeš, sign. 196/1779, Vzpomínky F. Udržal, s. d. V další části zprávy jsou zmínky ještě o Udržalově návštěvě Uher na konci srpna 1916, které doložily odmítavý postoj maďarských politiků vůči Čechům.

se připravovat na vytvoření samostatného státu. Sílicí podporu získával také plán na budoucí spojení Čechů a Slováků.

To se týkalo i Udržala, který zastupoval agrární stranu v předsednictvu Českého svazu, sdružujícího poslance stále ještě uzavřené říšské rady. Poměry se totiž začaly uvolňovat, o což se zasloužil nový rakouský císař Karel I., nastoupivší na trůn v listopadu 1916. Amnestoval odsouzené politiky, pokusil se – neúspěšně – na přelomu let 1916 a 1917 vymanit svůj stát z války, a to vedlo jen k většímu podřízení Rakouska-Uherska Německu, ale také znovu otevřel Říšskou radu. A na jejím zasedání 25. září 1917 František Udržal, mimochodem dlouhodobě jeden z nejvýraznějších českých řečníků ve sněmovně, za téměř všechny české politiky prohlásil: „*My říkáme zcela upřímně, že chceme svůj samostatný stát a že chceme být svobodným národem.*“¹²

V červenci 1918 čeští politikové na základech staršího Národního výboru ustavili Národní výbor československý, jehož členem se stal i František Udržal. Jeho strana jej ale jako ostříleného parlamentního bojovníka vyslala do Vídně, kde mohl vykonávat nejplatnější práci. V hlavním městě monarchie také Udržal pobýval v okamžiku, kdy se tam donesly zprávy o událostech v Praze 28. října. Hned poté odcestoval zpět do vlasti, nyní již do rodičího se Československa, aby „mohl být u toho“ a aby neztratil spojení s domácí politikou.¹³

A to se mu také podařilo. Ostatně nebylo dost dobře myslitelné, aby jej agrární strana a konečkonců i vůdčí představitelé stran ostatních opomenuli, protože byl díky své předcházející práci osobností, se kterou se muselo počítat.

Po vzniku Československé republiky se František Udržal jako přední činovník agrární strany zapojil do politického dění – přesněji řečeno z něj nikdy nevypadl. Nevrátil se ale do svého rodného kraje, nýbrž z Vídně přesídlil rovnou do Prahy. V listopadu 1918 byl zvolen místopředsedou Národního shromáždění, v němž měl opět příležitost vést diskuse s německy mluvícími poslanci, i když nyní na jiné základně než před koncem války. Vyjadřoval nicméně vstřícnost a naději, že s Němci bude v novém státě jednáno lépe než v habsburské monarchii s Čechy.¹⁴

Velmi brzy se začalo rýsovat Udržalovo hlavní pole působnosti pro budoucí léta – vojenské záležitosti. Hned po příjezdu do Prahy byl 29. října navržen za člena jednoho z odborů Národního výboru – pro obranu země, a hned byl také zvolen jeho předsedou. Okamžitě se ujal úřadu a zaznamenal první úspěchy, podílel se – spolu s Jiřím Stříbrným a Josefem Scheinerem – na převzetí vojenského velení od zemského vojenského velitele polního podmaršálka Kestřanka¹⁵ a podařilo se mu také uzavřít dohodu s maďarskými a rumunskými jednotkami rakousko-uherské armády umístěnými v Praze.¹⁶

¹² František SOUKUP, *28. říjen 1918*, I, Praha 1928, s. 561. Cit. dle M. CHARBUSKÝ, *František Udržal 1866–1938*, s. 53.

¹³ M. CHARBUSKÝ, *František Udržal 1866–1938*, s. 66–69.

¹⁴ Antonín KLIMEK, *Velké dějiny země Koruny české, sv. XIII, 1918–1929*, Praha – Litomyšl 2000, s. 187.

¹⁵ Paul Kestr(z)anek (21. 6. 1856 – 13. 7. 1929), 1. 11. 1910 generálmajor, 1. 11. 1913 polní podmaršálek, 10. 8. 1917 tit. generál jízdy, 1. 1. 1919 penz. Viz Antonio SCHMIDT-BRENTANO, *Die k. k. bzw. k. u. k. Generalität 1816–1918*, Oesterreichisches Staatsarchiv 2007, http://www.oesta.gv.at/Docs/2007/6/5/K_k_%20bzw_%20k_u_k_%20Generale%201816-1918.pdf (17. 11. 2015).

¹⁶ M. CHARBUSKÝ, *František Udržal 1866–1938*, s. 70.

Rejstřík

- Adámek Karel 80
Andrýsová Alena 260
Aron Raymond 150
- Badeni Kazimír 74, 75
Bareš Arnošt 235
Barták Jan 80
Baťa Jan Antonín 158, 159, 241
Baťa Tomáš ml. 159
Baťa Tomáš 158
Baur Václav 40
Baxa Karel 82, 96, 142, 151
Beck, Max von 34, 39, 44, 46
Bechyně Rudolf 139, 140, 159, 164, 165
Bekárková Anna, vnučka 72, 214, 216, 260
Beneš Edvard 93, 96, 103, 107, 108, 113, 117, 118, 120, 128, 129, 131, 133, 137, 138, 140, 142, 145, 148, 149, 151, 151, 153, 159, 162, 177, 178, 181, 186, 191, 194, 206, 207, 223, 224, 238, 240
Benešová Hana 151
Beran Rudolf 66, 129, 164, 165, 175, 178, 181, 188, 189, 197, 201, 204, 238, 241, 242
Bidlo Karel 257
Bienerth Richard 46, 47
Bláha Silvestr 182
Böhm Ferdinand 254, 255
Böhm Vendelín 77
Bořkovec Bohumil B. 33
Bouček Václav 162, 166
Bradáč Bohumír 99, 132, 139, 147, 154, 155, 164, 165, 171, 177, 188
Bráf Albín 233
Briand Aristide 150
Burian Vlasta 97, 141
Buřival František 220
- Crane John 226
Cuc František 212, 232
Czech Ludwig 140, 165
- Čapek Karel 131, 142
Čeček Alois 110, 116
Černý Jan 96, 129, 165, 240
Černý Josef 181
Černý Matyáš 67, 72
Černý Václav 138
Červený Antonín 58
Češík Josef 255
Čipera Dominik 159
- D'Este František Ferdinand 158
Dérer Ivan 139, 157
Diviš Jan 93
Donát Václav 178
Dosse, plukovník 104
Dostálek Jan 140
Doumer Paul 158
Drtina František 87
Dvořák Boža 214
Dvořák J., poslanec 79
Dvořák O. 33
Dvořák, poslanec 23
Dyk, poslanec 82
Dysmas Josef 32, 33
- Eliáš Alois 243
Engl, poslanec 82
Engliš Karel 140, 144, 161, 241
Erzberger Matthias 90
- Falout Jaroslav 136
Faucher Louis Eugène 116, 240
Fiedler František 22, 37–39, 44, 46
Figar Jan 32
Foerster Josef Bohuslav 191

- Foch Ferdinand 96, 108, 132
 Ford Henry 141
 Fořt Josef 37
 Fowler & Co. 49
 Frank Karl Hermann 87
 Franke Emil 137, 140
 František Josef I. 73, 205
 Franzoni Isabelle 246
 Frýba Jan 191
 Fuxa Václav 29, 52, 221
 Fuxa Jan 17, 21, 57, 213
 Fuxa, Matěj 21
 Fuxová roz. Vrátilová Kateřina 17, 57, 213
- Gajda Radola 136, 153
 Galla, Karel 15, 180, 218
 Garbo Greta 141
 Gašparíková-Horáková Anna 154, 157
 Gažík Marek 129, 132
 Goll Jaroslav 158
 Gorgulov Pavel 157, 158
 Gottwald Klement 145, 208
 Groš 87
 Gutmannovi 132
- Habětínek František 20
 Habětínek Jan 19, 25
 Habětínková M. 226
 Habrman Gustav 95
 Hácha Emil 198
 Hájek, poslanec 79
 Hajn Antonín 87, 158
 Halík Rudolf 189
 Haller Stanisław 118
 Hallwich Hermann 77
 Hampl Antonín 148, 154
 Hanka Václav 199
 Hanussen Erik Jan 150
 Hašek Jaroslav 87, 88, 90
 Hašler Karel 142
 Havel Václav M. 142
 Henlein Konrad 177
 Herben Jan 87
 Herold Josef 82
 Heydrich Reinhard 68, 198, 244
 Heyduk Adolf 256
 Hindenburg Paul von 90
 Hitler Adolf 68, 150, 151, 168
 Hlaváček František 155
 Hodys, poslanec 79
- Hodža Milan 128–132, 134, 149, 162, 163,
 165, 175, 177, 178, 181, 187, 188, 191,
 194, 233, 240, 241
 Hoffman Antonín 221, 222, 229, 243, 247,
 251, 252, 255
 Hoffman Pavel 243, 244
 Hoffmanová roz. Horáková Marie 219,
 221, 229, 235, 243, 247, 251, 255
 Hoffmeister Adolf 159
 Hofman Václav 252
 Hofman Vilém 252, 256
 Hofmanová Milena 252
 Höhm sněmovní tajemník 84
 Holeček, redaktor 156
 Hoover Herbert 197
 Hoppe Viktor 226
 Hora Josef 145
 Horáček, šafář 57
 Horák Jar. 255
 Horák Josef 80
 Hořica Ignát 76
 Hromada, redaktor 147
 Hrubý Emanuel 84
 Hrubý Josef 221
 Hubáček Jeroným 260
 Hůla Josef 155
 Hulíková Adéla 236
 Hus Jan 193
 Husák Otakar 93, 94
- Chalupný Emanuel 87
 Chaplin Charlie 141
 Charbuský Miloš 60, 84
 Chelčický Petr 193
 Chvalkovský František 132, 198
- Ivanka Milan 135
- Jäger Václav 77
 Janský, Václav 27, 28
 Jaroš Jan 80, 83
 Jelínek, Bohuslav 11, 18, 19, 25–29
 Jeníček Josef 236, 243
 Jeřábek Emanuel 33
 Jetel František 220
 Jindřich Václav 77
 Jirásek Alois 155
 Jiroušek Alois 67, 247
 Juna Antonín 194
 Juna Jan 186

- Kafka Bohumil 182, 184, 185, 235, 236
 Kaftan Jan 80, 82
 Kalman Richard 235
 Kaplanová Kateřina 226
 Karel I., císař 91, 103
 Kašpar Karel 157
 Kašpar Matěj 226
 Keaton Buster 141
 Kestrzanek (Kestřanek) Paul von 91
 Kiely Jana, vnučka 66, 67, 245, 246
 Kiely Kristina, pravnučka 66
 Klöckler Josef 58–60, 213
 Klofáč Jaroslav V. 240
 Klofáč Václav J. 89, 92, 93, 94, 108, 157, 233
 Knirsch Hans 130
 Kolář Bohuslav 226, 243
 Komárek poslanec 80
 König poslanec 79
 Košťál Arnošt (Erna) 236, 244, 252
 Košťál Arnošt 68, 148, 198, 231, 243, 244, 260
 Košťálová Anna (Anuška) 244, 252, 256
 Košťálová Anna, matka A. Košťála 244
 Košťálová Marianna 236, 252
 Košťálová Marie 244
 Košťálová roz. Udržalová Jarmila, dcera 68, 148, 199, 214, 222, 231, 243, 245, 246, 251, 252, 256, 257, 260
 Kotek Ferdinand 235
 Kotlář 87
 Kožaný Jan 57, 58
 Koželuh Karel 141
 Kramář Karel 39, 87, 89, 90, 107, 133, 138, 145, 149, 155, 156, 158, 180, 188
 Krásný František 212, 232
 Krebs Hans 130
 Krejčí Ludvík 240
 Krejčík, poslanec 80
 Krek Janez Evangelist 219
 Kroiher František J. 231
 Krzák Rudolf 244
 Křížík 53, 54
 Kubr Stanislav 62, 83
 Kudrnka, poslanec 80, 83
 Kuchyňka Vladimír 131
 Kupka Josef 157
 Kutnar František 189, 261
 Kvapil Josef 110, 226
 Labaj Ludovít 132
 Lambl Jan Baptista 57
 Laurin a Klement 38, 40, 49
 Lepšíková 230
 Liebknecht Karl 89, 90
 Lippert Julius 77
 Lobkovic Jiří z, kníže 77
 Loevenstein Karel 186
 Löwenbach J., právník 185
 Mach Alexander 135
 Macháček Jan 77
 Machar Josef Svatopluk 94, 96–99
 Machník František 171, 177, 186, 238
 Maleček Josef 141
 Malypetr Jan 66, 99, 128, 155, 164–166, 166, 167, 169, 170, 174, 176, 177, 181, 189, 221, 238, 240
 Malypetrová Božena 221
 Mandler Ernst (Arnošt) 235, 236
 Mareš Josef 79
 Markalous Bohumil (Jaromír John) 59, 62, 235
 Markalous Jan V. 40, 62, 235
 Markus, vládní rada 28
 Masaryk Jan 9, 132, 137, 141, 226, 234, 245, 246
 Masaryk Tomáš G. 9, 95–97, 98, 99, 101–103, 106, 109, 110, 114, 116, 121, 123, 128–130, 135, 136, 137, 138, 139, 142, 143, 147–149, 149, 151, 153, 154, 157, 158, 161–164, 166, 167, 176, 177, 177, 192, 193, 203, 205, 210, 224–234, 238, 239, 261
 Masaryková Alice 148, 228, 229, 231, 232, 234, 243, 246
 Masaryková Revilliodová Olga 198, 232, 245, 246
 Mašata František 134, 165, 188, 189
 Materna, poslanec 82
 Matička Jaroslav 29
 Matoušek Josef 140, 165
 Mayer Jan Viktor 77
 Mayr-Harting Robert 129, 139
 Mečíř Karel 131
 Medek Rudolf 182, 186
 Meissner Alfréd 139, 165
 Meloun Jiří 260
 Melounová roz. Suchánková Libuše 260
 Michalcová Jiřina 230

- Michalec Václav 21, 26, 27, 213
 Mittelhauser Eugène 96, 104, 109, 110,
 112, 113, 115–120, 126, 169, 170
 Mlčoch Rudolf 136, 140, 155
 Morávek Břetislav 148, 180, 198, 199,
 231, 234, 241, 243, 246
 Morávková Udržalová Libuše, dcera 11,
 36, 52, 76, 85, 132, 148, 199, 214, 218,
 220, 222, 231, 234, 241, 243, 245, 246,
 256
 Moudrý Karel 241
 Mudruňka Alois 225, 232

 Najman Josef 129, 130
 Naumann Friedrich 89
 Nečas Jaromír 159
 Němec Karel 57
 Nerad Václav 77
 Netolický Josef 220
 Neubert Karel 2356
 Neubertová Maryša 236
 Niklfeld František 79
 Norden Ada viz Nováková Anna
 Nosek František 129
 Novák Ladislav 129
 Nováková Anna (Ada Norden) 236, 234
 Nováková Růžena 67
 Novotný Karel 243
 Nowak Gustav 77

 Osuská Pavla 234
 Osuský Štefan 132, 234

 Pacák Jaroslav 247, 251, 255
 Pacák, poslanec 82
 Pacáková Ema 247, 251
 Pagač Jiří 257
 Papánek Jan 176
 Paukertová-Leharová Libuše, vnučka 66,
 67, 245, 246, 260
 Pekař Josef 131, 158, 178
 Pellé Maurice 108, 109
 Pergler Karel 153
 Peroutka Ferdinand 140, 142, 147–149,
 158, 160, 165
 Pessler, poslanec 76
 Pešić Petar 110
 Pétain Henri Philippe 121, 124
 Petřík Karel 259
 Pícha Mořic 157, 187, 191

 Pilnáček Josef 260
 Pippich Karl 80
 Pirka Josef 231
 Plaček Boleslav rytíř 77
 Podhajský Alois 116
 Podlipný Karel 80
 Polák, starosta Bohdanče 38
 Porsch tajný rada 90
 Prášek Karel 34, 44, 77, 82, 84
 Pražák Jiří 77
 Pražana hrabě 89
 Preiss Jaroslav 132, 154, 169
 Prokůpek Adolf 220, 233
 Prokůpek Václav 225
 Pýcha František, tchán 65, 214
 Pýchová Františka 214, 223, 236

 Rašín Alois 89, 147, 148, 156, 161, 188
 Rataj Jan 84
 Rechenberger Georg Albrecht Julius
 Heinrich Friedrich Carl Ferdinand
 Maria Freiherr von 89
 Rejholec Václav 96
 Revilliod Henri 232, 245, 246
 Revilliod Herbert 232, 245
 Revilliod Leonard 232, 245
 Rieger František Ladislav 61
 Ripka Hubert 148, 149, 261
 Ritt August von 47
 Rombald poslanec 80
 Roosevelt Franklin Delano 197
 Rothermere Harold Harmsworth 121
 Rotschild 132
 Řepa Karel 212, 234
 Řivnáč Josef 14, 25–28

 Sakař Josef 11
 Sedlák Jan 77
 Seifert Jaroslav 145
 Seka František 259
 Sekora Ondřej 142
 Shejbal František 53
 Shejbal Jan 25, 27
 Shejbal Václav 25
 Shejbalová A. 226
 Scheiner Josef 91, 93, 221
 Schejbal, řezník 68
 Schenk Antonín 148, 149, 163, 176, 228,
 231
 Schollich Ernst 131

- Schroll Josef 29
 Schusterová Ada 235
 Schwarz František 79
 Sikorski Władysław 118
 Sitenský František 236
 Sitenský Ladislav 236
 Slávik Juraj 139, 146
 Sluka Josef 259
 Sobotka Josef 240
 Soukup František 87, 155, 240
 Spina Franz 57, 129, 139, 140, 158, 191
 Srdínko Otakar 129, 133, 134, 139, 188, 238
 Staněk Čeněk 33
 Staněk František 93, 129, 133, 134, 139, 147, 156, 160, 162, 164, 180, 188, 221
 Stoupal Viktor 160
 Stránský Jaroslav 137, 138, 169
 Stržil Josef 181, 233
 Stříbrný, Jiří 13, 91, 96, 153, 169, 170, 238
 Suchý Oldřich 164, 178
 Svoboda J., právník 185
 Syrový Jan 95, 96, 115, 116, 118, 119, 126, 240
 Sznacký Anton 135
- Šámal Přemysl 96, 156, 164, 182, 226
 Šantrůček, Richard 26
 Šár Josef 214
 Šíl poslanec 82
 Šimůnek Jaroslav 237
 Šišán Čeněk 29
 Škarda Václav 77, 80
 Šrámek Jan 129, 136, 140, 140
 Šrobár Vavro 99, 132
 Štefánek Anton 132
 Štefánik Milan Rastislav 92
 Šulc Josef 80
 Švehla Antonín 9, 97, 99, 102, 127, 128–130, 133, 134, 138, 139, 148–150, 160, 164, 166, 167, 167, 168, 175, 197, 205, 223, 234, 239, 261
 Švejek Josef 84
- Taaffe Eduard 73, 74
 Teplý František 220
 Tichý Jan 221
 Tichý Václav 52
 Tiso Jozef 129
 Toman Vlad. 255
- Tomášek František 95
 Trapl Karel 161, 162
 Trnka Ottokar 30, 205, 220
 Tuka Vojtech 135
 Tusar Vlastimil 139, 18
 Tužil Josef 38, 39, 47, 48, 226
- Udržal Antonín, prastrýc 19
 Udržal František, otec 17, 18, 19, 25, 57, 65, 213, 214, 215, 223
 Udržal Jan, bratr (zemř. v dětství) 17
 Udržal Jan, strýc 20, 255
 Udržal Jan, vnuk Jana Udržala 20
 Udržal Jiří, syn 148, 158, 199, 214, 220, 235, 245, 246, 252, 256
 Udržal Josef, bratr (zemř. v dětství) 17, 213
 Udržal Václav, bratr (zemř. v dětství) 17
 Udržal Václav, bratr 17, 18, 21, 27–29, 50, 52, 53, 62, 64, 187, 189, 213, 214, 221, 224, 226, 228, 239
 Udržal Václav, roveňský starosta 1883 19, 20, 32, 51, 52
 Udržal Václav, žebrák 18
 Udržal Vojtěch 17, 255
 Udržalová Anna II, sestra (zemř. v dětství) 17
 Udržalová Anna, roz. Fuxová, matka 17, 18, 19, 21, 57, 65, 213, 214, 215
 Udržalová Anna, sestra (zemř. v dětství) 17
 Udržalová Kateřina, sestra 17
 Udržalová Kristýna 255
 Udržalová Marie roz. Pýchová, manželka 64, 65, 66–68, 69, 72, 148, 180, 190, 203, 212–215, 216, 219, 220, 223, 227, 229, 235, 236, 243–261
 Udržalová Marie, sestra 17, 18, 58, 59, 213
 Udržalová roz. Michalcová Kateřina, švagrová 21
 Udržalová roz. Richterová Barbora 17
 Urban Otto 83
- Vácha František 261
 Valčík Josef 198, 243, 244
 Vančura Čeněk 221
 Vančura Vladislav 145
 Vaniček Alexandr 226
 Vašatý Jan 77

- Vavrečka Hugo 159
 Velich Alois 222
 Vinařová Iva 259
 Viškovský Karel 128, 136, 139, 164, 165,
 171, 188
 Vlasák Bohumil 129
 Vojcechovský Sergěj 124
 Vojna Jan 220
 Vomáčka Jan 214
 Voskovec Jiří 141, 176
 Voženílek František, advokát 19, 21, 32,
 33, 52, 53, 61–62, 226, 230
 Voženílek František, ministerský rada 19
 Voženílek Jan, starosta 19, 21, 52, 53, 226,
 228
 Vrabc František 52
 Vraný Josef 134, 147, 159, 178, 180
 Vyleťal Kašpar 33
- Wagner von Jauregg Friedrich 39
 Weber Anton 157
 Werich Jan 141, 176
 Wickenburg, hrabě 46
 Wilson Woodrow 197
 Windischgrätz Alfred 73
 Wirth Zdeněk 185
- Wolf Karl Hermann 75, 76, 87
- Zadina Josef 181
 Zahálka Boh. 255
 Záhoř Jindřich 79, 82
 Zárybnický Jan 244
 Zářecký Jaroslav 171
 Zázvorka Jan 185
 Zedníček Stanislav 254
 Zemínová Fráňa 241
 Zenkl Petr 240
- Žďárská Jiřina 247
 Žďárská roz. Udržalová Marie, dcera 65,
 148, 159, 161, 198, 199, 214, 220, 229, 231,
 236, 243, 245, 251, 252, 255, 257, 260
 Žďárský František 247
 Žďárský Jiří 236, 243
 Žďárský Josef 148, 229, 231, 247
 Žďárský Tomáš, pravnuček 260
 Žďárský Vítězslav 243
 Žilka Jindřich 55, 165, 171, 176, 178, 181,
 188, 189, 198, 238
 Žilková Libuše 132
 Žižka z Trocnova Jan 182, 193

Autorský kolektiv

Ing. Petr Hoffman

soukromý badatel

PhDr. Miloš Charbuský, CSc.

Fakulta ekonomicko-správní, Univerzita Pardubice

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.

Ústav historických věd, Filozofická fakulta Univerzity Pardubice

Mgr. Lukáš Kopecký

Filozofická fakulta, Univerzita J. E. Purkyně, Ústí nad Labem

doc. PhDr. Jiří Pernes, Ph.D.

Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha

Filozofická fakulta, Univerzita J. E. Purkyně, Ústí nad Labem

PhDr. Jaroslav Rokoský, Ph. D.

Filozofická fakulta, Univerzita J. E. Purkyně, Ústí nad Labem

Ústav pro studium totalitních režimů, Praha

PhDr. Karel Straka, Ph.D.

Vojenský historický ústav, Praha

Mgr. Jiří Urban, Ph.D.

Ústav historických věd, Filozofická fakulta Univerzity Pardubice

Ústav pro studium totalitních režimů, Praha

Obsah

Úvod.....	9
František Udržal, Dolní Roveň a Holicko před vznikem Československé republiky (Petr Hoffman)	11
Hospodář opírající se o hospodyně (Jiří Urban).....	55
Poslancem v Rakousku (Jiří Pernes)	73
Velká válka, ČSR a Pardubicko (Tomáš Jiránek)	87
Ministr národní obrany František Udržal a branná strategie Československé republiky z let 1921–1929 (Karel Straka).....	103
Předseda vlády Republiky československé (Jaroslav Rokoský).....	127
Ve stínu politiky i strany (1932–1938) (Lukáš Kopecký)	169
Nenaplněný odkaz (Miloš Charbuský).....	190
Vila Marie a Františka Udržalových, její obyvatelé a návštěvníci (Petr Hoffman).....	212
Závěrem.....	261
Seznam zkratk	263
Prameny a literatura.....	265
Rejstřík.....	276
Autorský kolektiv.....	282